

zrejme z Krajiny (Krain, Kraňsko), teda zo západnej časti Slovinska. Dejiny meštianskeho staviteľstva v Banskej Bystrici, asi nateraz na Slovensku najviac prebádané, ukazujú značnú pestrosť pôvodu stavebných majstrov v 16. a 17. storočí. Podľa mien možno usudzovať na činnosť domácich slovenských i nemeckých, ale aj rakúskych, českých a talianskych majstrov.

Motív obkročmo sa pretínajúcich pásov oblúčikov je aj na vlyse zvonice v Matejovciach na Spiši z prestavby roku 1728, avšak pri jeho neobvyklosti v barokovej architektúre môžeme pripustiť, že bol prevzatý z pôvodnej stavby.

¹⁰⁶ Blížšie štúdia I. Ciulisovej v tomto čísle.

¹⁰⁷ Zvonica ako stavebný typ sa na východnom Slovensku zjavuje súčasne s reformáciou, súvislosť so severotalianskymi kampanilami je asi len vzdialená, nepriama. Prvý dôkaz o ranej existencii kostolných veží nachádzame na miestne bližšie neurčenej mozaike stredomorského pôvodu z konca 5. storočia v parížskom Louvri: po obidvoch stranách záveru zobrazenej baziliky stoja od hmoty stavby oddelené veže. Samostatné kampanily stoja pri veľkých starokresťanských bazilikách v Ravenne z prvej polovice 6. storočia, S. Apollinare Nuovo a S. Apollinare in Classe. Zvyk stavať samostatné zvonice sa odtiaľto zrejme rozšíril do Benátok (už dóm v Torcelle, S. Maria e Donato v Murane, S. Barbara). Ako to dokladá zvonica na Námestí sv. Marka oproti dómu, či pri S. Giorgio Maggiore, takéto kampanily sa v Benátkach stavali aj v období renesancie. Hoci mesto na lagúne udávalo stredoeurópskej renesancii tón, nedomnívame sa, že by s ním východoslovenské zvonice priamo súviseli. Zakončenie kampanily atikovými štítami talianska renesancia nepozná už pre fortifikačný charakter takýchto atík, kým na východnom Slovensku boli atiky zvoníc od začiatku dekoratívnym prvkom.

¹⁰⁸ KUHN, I.: c. d. v pozn. 1, s. 52.

¹⁰⁹ DIVALD, K.: Szepesvármegye művészeti emlékei. Budapest 1905, s. 81.

¹¹⁰ Približný vývojový rad odtlača KUHN, I.: c. d., s. 45, obr. 35.

¹¹¹ CIULISOVÁ, I.: c. d., pozn. 28, ale aj 22.

¹¹² Kaštiele v Betlanovciach a v Radvani, dom v Pezínku na Leningradskej ulici. V Benátkach sa takéto otvory vyskytujú na chráme sv. Marka z 11. storočia a sú asi byzantského pôvodu. Pretrvávajú po celé románske a gotické obdobie. V renesancii sa vyskytujú napr. na Starých prokuráciách, na fasáde i nádvorí Dóžovho paláca a na viacerých palácoch. DONIN, K. R.: c. d. v pozn. 42, s. 21, 68, 84.

¹¹³ Kaštiele v Strážkach a v Moravanoch, Thurzov dom v Banskej Bystrici.

¹¹⁴ SERLIO, S.: Regole generali di architettura sopra cinque maniere. Venezia 1537, roku 1542 preložené do nemčiny. Serlio ovplyvnil aj Palladia.

¹¹⁵ Rad príkladov publikuje ZÁVADOVÁ, K.: c. d.

¹¹⁶ SMOLÁKOVÁ, M.: Objav renesančného priečelia v Bratislave. Ars, 1982, s. 1, s. 100—115.

¹¹⁷ Právě bosované priečelie sa po prvý raz objavuje

v Bologni na paláci Bevilacqua medzi rokmi 1474—1482. Malebná stredoeurópska renesancia motív prenáša do sgrafita, v Čechách asi po prvý raz na Švarcenberskom paláci v Prahe okolo roku 1560. Pozri DRAŽAN, V.: Gotický a renesanční městský dům jižních Čech a Moravy. Zprávy památkové péče, 10, 1950, č. 5, s. 159.

¹¹⁸ CHUDOMELKA, K.: c. d., kladie sgrafitovú výzdobu Thurzovho domu do prestavby okolo roku 1580.

¹¹⁹ Ostenie nesie letopočet 1575, interiérová výmalba 1580. Súpis..., zv. 1, s. 49. Zdá sa, že sgrafitá obidvoch domov vznikli krátko po sebe. Kým priečelie Thurzovho domu preberá v sgrafite schému bosovaného priečelia paláca Bevilacqua, dom č. 7 prenáša do sgrafita schému priečelia Palazzo dei Diamanti vo Ferrare od Biagia Rosettiho z roku 1492. Tu je podobnosť ešte nápadnejšia. Dom preberá dokonca náročný vertikálny ornamentálny pás.

¹²⁰ Napríklad povrazcový pás na Thurzovom dome v Banskej Bystrici, či na dome č. 16 na Nálepkovej ul. v Bratislave.

¹²¹ CHALUPECKÝ, I.: K architektonickému vývoju meštianskych domov v Levoči. Vlastivedný časopis, 35, 1986, č. 1, s. 39—40, kresba z roku 1843.

¹²² DONIN, K. R.: c. d. v pozn. 85, s. 16, 21.

¹²³ Donin pokladá odhmotnenie nároží za typicky benátsky prvok, kým v ostatnom Taliansku sa naopak hmota sústreďuje do nároží. Tamže, s. 90.

¹²⁴ Tamže, s. 63—66 a obr. 55—72.

¹²⁵ Viaceré domy v Banskej Bystrici, kaštiele v Hronseku a v Radvani.

¹²⁶ Za vrchol ich tvorby možno pokladať klenbu v dome na Hornej ul. č. 7 z roku 1634, dielo mladšieho z nich.

¹²⁷ Námestie SNP č. 32.

¹²⁸ Pravzorom týchto povál bol zrejme strop ranorenesančného kostola S. Lorenzo vo Florencii od Brunelleschiho (projekt z roku 1418). K preneseniu motívu do dreva došlo v 15. storočí v severnom Taliansku.

¹²⁹ Pozri aj WOLFF, B.: Einige Probleme der bemalten Holzdecken in Polen in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts. Acta historiae artium, 13, 1967, s. 243—256.

¹³⁰ Zaujímavú výnimku tvoria stĺpy s korintskými hlavami a hladkými driekmi v tzv. Rákoczyho dome v Prešove. HABÉTÍN, J. — REICHERT, M.: K adaptácii tzv. Rákoczyho domu v Prešove. Pamiatky a múzea, 2, 1953, č. 4, s. 230—247, obr. na s. 244, 246. Sú už z čias okolo roku 1600. Kanelované bývajú len pilastre po okrajoch portálov, stĺpy len výnimočne (Levoča, Námestie SNP č. 55 — zrejme už neskorý, na vysokom podstavci).

¹³¹ Už kaštiele v Bytči, Topoľčiankach, Radvani.

¹³² BIAŁOSTOCKI, J.: Pojęcie manierizmu i sztuka polska in: BIAŁOSTOCKI, J.: Pieć wieków myśli o sztuce. Warszawa 1959. 2. vyd. 1976, s. 190—211, porovnáva taliansky manierizmus s poľským umením 16. a 17. storočia, ktoré na rozdiel od nás nepokladá za manierizmus, ale dáva do protikladu voči talianskemu manierizmu. Na s. 206—207 definuje ich odlišné znaky. Domnívame sa, že to, čo pokladá za charakteristické pre poľské umenie 16. a 17. storočia, platí aj pre slovenské umenie tých čias. Na